

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.11.18](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.11.18)

УДК 657

О. В. Олійник,
д. е. н., професор, перший проректор,
Державний університет "Житомирська політехніка"
ORCID: 0000-0003-2188-9219

ІННОВАЦІЙНО-ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА ЯК ПЕРЕДУМОВА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

О. V. Oliinyk
Doctor of Economics, Professor, Vice-rector,
Zhytomyr Polytechnic State University

INNOVATIVE-PROFESSIONAL EDUCATION AS A PREREQUISITE FOR THE DEVELOPMENT OF ECONOMIC ANALYSIS

В процесі дослідження визначено проблемні питання, щодо компетенцій фахівців-аналітиків та підходи до організації викладання аналітичних предметів у системі вищої освіти. В статті використано такі основні методи дослідження: системний підхід до вивчення явищ і процесів, логіко-гносеологічний метод, загальнологічні та емпіричні методи наукового пізнання (аналіз, синтез, абстрагування, ідеалізація, узагальнення, індукція, дедукція, порівняння, спостереження та зіставлення). Досліджено розвиток економічного аналізу як навчального предмету, виявлено концептуальні відмінності між економічним аналізом як наукою та навчальним предметом. На підставі здійсненого аналізу та дослідженні вимог до фахівця-аналітика, сукупності знань, вмінь та навиків сформовано систему компетенцій аналітика, яка передбачає загальні та спеціальні компетенції. В дослідженні обґрунтовано підходи до організації викладання аналітичних предметів у системі вищої економічної освіти для забезпечення потреб постіндустріальної економіки та формування економічної свідомості громадян України. Виявлені когнітивні аспекти формування фахівця з економічного аналізу через формування вимог до системи знань, вмінь і навиків для забезпечення розвитку економічного аналізу як практичної діяльності та навчальної дисципліни. Визначено рівні підготовки фахівця-аналітика: теоретичний (підготовка у ЗВО) та практичний (семінари, тренінги з підвищення кваліфікації, сертифікаційні програми, практичний досвід). Удосконалено методику викладання економічного аналізу як механізму відтворення та передачі знань. Розглянувши європейський досвід та порівнявши навчальні плани провідних європейських та вітчизняних ЗВО запропоновано проводити викладання аналітичних предметів за рівнями і типами: базовий рівень (основний курс), проміжний рівень (пов'язаний курс), курс поглибленого рівня (ускладнений курс), спеціалізований.

In the course of the research the analysis of the scientific literature in the part of economic analysis was carried out and the problematic issues that were not considered earlier were identified, namely the competences of analysts and approaches to the organization of teaching analytical subjects in higher education. The following main research methods were used in the article: systematic approach to the study of phenomena and processes, logical-epistemological method, general and empirical methods of scientific knowledge (analysis, synthesis, abstraction, idealization, generalization,

induction, deduction, comparison, observation and comparison). The development of economic analysis as a subject is studied, conceptual differences between economic analysis as a science and a subject are revealed. Based on the analysis and study of the requirements for a specialist analyst, a set of knowledge, skills and abilities formed a system of competencies of the analyst, which provides for general and special competencies. The study substantiates the approaches to the organization of teaching analytical subjects in the system of higher economic education to meet the needs of the post-industrial economy and the formation of economic consciousness of the citizens of Ukraine. The cognitive aspects of the formation of a specialist in economic analysis through the formation of requirements for the system of knowledge, skills and abilities to ensure the development of economic analysis as a practical activity and subject. The levels of training of a specialist-analyst are determined: theoretical (training in Institution of higher education) and practical (seminars, trainings on advanced training, certification programs, practical experience). The method of teaching economic analysis as a mechanism of reproduction and transfer of knowledge has been improved. After reviewing the European experience and comparing the curricula of leading European and domestic free economic zones, it was proposed to teach analytical subjects by levels and types: basic level (basic course), intermediate level (related course), advanced level (complex course), specialized course.

Ключові слова: вища освіта; економічний аналіз; інноваційно-професійна освіта; знання; вміння; навички; фахівець-аналітик; заклад вищої освіти.

Key words: higher education; economic analysis; innovative-professional education; knowledge; skills; specialist-analyst; institution of higher education.

Актуальність теми. Існуюча система вищої економічної освіти не забезпечує підготовку професійних фахівців з економічного аналізу для потреб постіндустріальної економіки. Необхідність удосконалення підходів до формування професійного світогляду фахівців-аналітиків у системі вищої освіти та суттєвого перегляду структури аналітичних курсів обумовлює постановку відповідних завдань, вирішення яких дозволить отримати теоретико-методологічні та практичні результати в інноваційно-професійній освіті, яка слугуватиме передумовою розвитку економічного аналізу. Актуальність дослідження визначається потребою переосмислення підходів до формування професійного світогляду фахівців-аналітиків в системі вищої освіти та перегляду структури аналітичних курсів.

Аналіз останніх досліджень. Значний внесок у розробку методологічної бази економічного аналізу зробили видатні вчені, зокрема: М.І. Баканов [1], С.Б. Барнгольц [2], О.М. Галенко [3], А.Г. Загородній [5], О.А. Зоріна [4], Л.М. Кіндрацька [5], Ю.І. Кулиняк [5], В.В. Ковальов [6], І.Д. Лазаришина [7], Л.А. Лахтіонова [8], М.В. Мельник [2], Є.В. Мних [9], С.З. Мошенський [10], Л.О. Примостка [12], Г.В. Савицька [13], В.К. Савчук [14], Ю.С. Цал-Цалко [15], А.Д. Шеремет [1] та ін. Відзначаючи цінність результатів досліджень названих вчених і значні досягнення сучасної економічної науки, слід зауважити, що питання інноваційно-професійної освіти як передумови розвитку економічного аналізу залишаються недослідженими.

Метою статті є обґрунтування системи компетенцій фахівців-аналітиків для забезпечення ефективності проведення економічного аналізу та удосконалення підходів до організації викладання аналітичних предметів у системі вищої освіти.

Викладення основного матеріалу. Соціально-економічні трансформації, що відбуваються в Україні, потребують суттєвої зміни змісту підготовки економічних кадрів. Сучасні технології підготовки кадрів мають забезпечувати здатність суспільства не тільки використовувати, але й нарощувати свій інтелектуальний потенціал. З іншого боку, при становленні суспільства, заснованого на знаннях, розвиток особистості студента, розкриття всіх типів його інтелекту повинні стати основним спрямуванням процесу освіти, в тому числі при підготовці фахівців-аналітиків.

Докорінно змінюються положення, статус і функціональне наповнення праці суб'єкта економічного аналізу. Економічний аналіз як важливий засіб формування економічної поведінки суб'єктів, свідомого впливу на досліджувані об'єкти з метою надання їм визначеної спрямованості та одержання бажаних результатів сприяє тим самим зниженню невизначеності й потребує реконструювання специфічної присутності суб'єкта. Якісне формування фахівця-аналітика – науковця, практика, викладача – є визначальною передумовою забезпечення подальшого розвитку економічного аналізу як науки та професійної діяльності.

За результати проведеного анкетування адміністративно-управлінського персоналу та власників суб'єктів господарювання Поліського регіону, представників аудиторських і консалтингових фірм виділено групи основних вимог роботодавців до особистих і професійних якостей фахівців, котрі здійснюють економічний аналіз. Відповідно, фахівець аналітик повинен володіти:

– знаннями – економічними (економічний аналіз, мікроекономіка, бухгалтерський облік, планування, фінанси підприємства), що підтверджено наявністю вищої економічної освіти; правовими (за наявності зарубіжних країн партнерів – особливостей їх законодавства), з менеджменту, психології, іноземних мов;

– особистими якостями – креативністю мислення, комунікативністю, ініціативністю, відповідальністю, дисциплінованістю, чесністю;

– здібностями – аналітичними, організаторськими, комунікативними; постійного опанування новими знаннями;

– уміннями – застосовувати сучасний технічний та науково-методичний інструментарій, комп'ютерні технології збору, обробки, продукування інформації; працювати з нормативними документами, представляти результати своєї діяльності у доступній для користувача формі, виявляти альтернативні варіанти вирішення проблеми та обґрунтовувати оптимальний, приймати рішення за наявності багатоваріантних наслідків.

Крім наведених, роботодавці звертали увагу і на такі моменти: для виконання покладених функціональних обов'язків фахівці, які здійснюють економічний аналіз, мають знати особливості суб'єкта господарювання (виробничо-технологічні, організаційно-управлінські, соціальні, екологічні), стратегію діяльності і тактику її реалізації, зовнішнє середовище (зокрема, конкуренти, споживачі, постачальники).

Таким чином, на підставі наведених вище вимог до фахівця-аналітика, сукупності знань, вмінь та навиків сформовано систему компетенцій аналітика. Така система компетенцій представлена двома групами – загальні та спеціальні.

Загальні компетенції характеризуються такими складовими:

1) інструментальні: когнітивні здібності – здатність сприймати дійсність, застосовувати методичний інструментарій і формувати методи, розуміти і використовувати ідеї, приймати рішення і вирішувати проблеми; технологічні – уміння пов'язані з використанням сучасних засобів і техніки інформаційного управління; лінгвістичні уміння – здатність володіти і сприймати іноземні мови.

2) системні – поєднання розуміння, знань та вмінь, що дозволяють сприймати співвідношення частин цілого одна з одною і оцінювати місце кожного з компонентів у системі, здатність планувати зміни з метою вдосконалення системи та конструювати нові системи.

3) соціально-особистісні та міжособистісні – індивідуальні здібності, пов'язанні з умінням виражати почуття і формувати стосунки, критичним осмисленням і здатністю до самокритики, а також соціальні навички, пов'язанні з процесами соціальної взаємодії і співпраці, умінням працювати у групах, приймати соціальні та етичні зобов'язання.

Спеціальні компетенції подані диференційовано за освітньо-професійними рівнями:

1) бакалавра:

- здатність демонструвати знання основ та еволюції до фаху;
- здатність логічно та послідовно викласти засвоєне знання;
- здатність чіткого осмислення нової інформації та її тлумачення;
- уміння демонструвати розуміння загальної структури фахових курсів і зв'язок між їх розділами;
- здатність розуміти і використовувати методи критичного аналізу і розвитку теорій;
- здатність правильно використовувати методи, техніку та технології;
- здатність оцінювати якість досліджень у певній предметній галузі;
- здатність розуміти результати спостережень та експериментальних способів перевірки наукових теорій.

2) магістра:

- знання предметної області на більш високому рівні, володіння новітніми методами та технікою дослідження, знання новітніх теорій та їх інтерпретації;
- критичне відстеження і осмислення розвитку теорії та практики;
- оперування методами незалежного дослідження і вміння пояснення його результатів на більш високому науковому рівні;
- демонстрація оригінальності і творчого підходу;
- оволодіння компетенціями на професійному рівні.

Формування фахівців - аналітиків відбувається за такими рівнями підготовки, в процесі яких і отримуються відповідні знання, уміння, закріплюються та розширюються навички (рис. 1).

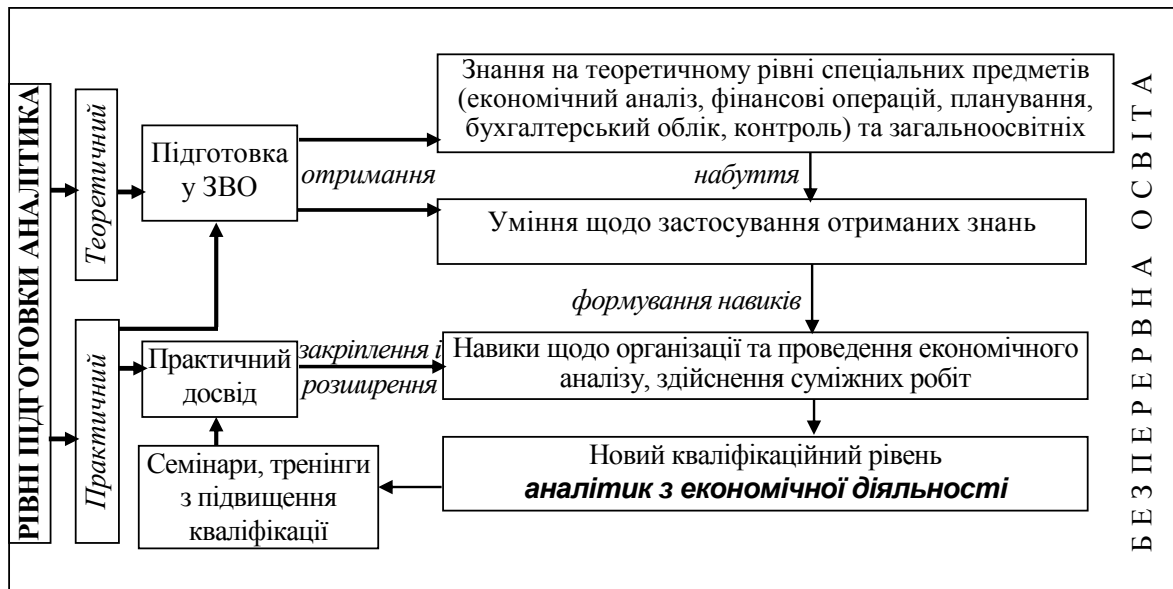

Рис. 1. Теоретичний та практичний рівні підготовки фахівця-аналітика

Отже, при підготовці спеціаліста у вищій школі він отримує знання, які характеризуються набутою теоретичною базою з загальноекономічних (наприклад, економічна теорія, макроекономіка, мікроекономіка, фінанси) та фахових дисциплін (зокрема, бухгалтерського обліку, аудиту та економічного аналізу), і уміння, які ґрунтуються на теоретичних знаннях. На практичному рівні майбутній аналітик з економічної діяльності набуває навиків з організації та здійснення аналітичного процесу, які формуються як сукупність теоретичних знань та умінь. В умовах нової суспільно-економічної формації, враховуючи постійний приріст знань та швидкість такого процесу, зміну запитів щодо професійних знань та навиків відбувається процес безперервної освіти, тобто освіти протягом усього життя. Такий процес передбачає систему постійного підвищення кваліфікації через різні професійні курси, тренінги, семінари, за допомогою дистанційних форм навчання, що набуває все більшого поширення з розвитком інформаційно-комп'ютерних технологій, web-середовища.

Результати порівняльного аналізу навчальних планів підготовки фахівців в університетах різних країн Європи підтвердили наявність різних підходів до місця і ролі аналітичних предметів:

Перший (так званий “прозахідний”) передбачає, що виділення економічного аналізу у самостійний навчальний курс (як і науку) є недоцільним, економічний аналіз – складова технології управління. При цьому відбувається розосередження змістовного наповнення економічного аналізу серед суміжних дисциплін (фінансовий облік, управлінський облік, аудит, фінанси, фінансовий менеджмент, маркетинг тощо), у літературі питання викладаються переважно у практичному аспекті, на матеріалах конкретних підприємств.

Другий підхід полягає у тому, що необхідним є викладання у вищих навчальних закладах відповідного аналітичного курсу / курсів, а не об'єднання його з іншими фаховими або загальноекономічними дисциплінами. За цієї умови є можливим підготовка фахівців економічного спрямування, які відповідатимуть вимогам “нової” економіки, будуть спроможні проводити системні аналітичні дослідження як в мікро-, так і макроекономічному середовищі.

За останнього підходу забезпечується підготовка фахівців економічного спрямування відповідно до вимог постіндустріальної економіки, які будуть спроможні проводити системні аналітичні дослідження як в мікро-, так і макроекономічному середовищі.

Зберігаючи блок аналітичних предметів у навчальних планах необхідно звернути увагу на науково аргументовану структуру циклу таких предметів. Тобто співвідношення (послідовність) викладання теоретичних основ економічного аналізу, фінансового аналізу, стратегічного аналізу тощо. Залишаються неусуненими протиріччя у визначенні змісту та кількості годин при викладанні відповідних курсів у ЗВО України.

Для забезпечення прозорості системи вищої освіти, обґрунтованої послідовності викладання аналітичних предметів пропонуємо проводити їх розподіл за такими рівнями і типами (табл. 1).

Таблиця 1.
Характеристика аналітичних предметів за рівнями та типами

Рівні предметів	Типи предметів	Типи модулів
Курс базового рівня – вступ до предмету	Основний курс – частина основної програми	Основні модулі – групи предметів, що становлять основу відповідної науки
Курс проміжного рівня – призначений для формування поглиблених базових знань	Пов'язаний курс – підтримуючий основну програму	Підтримуючі модулі, які розвивають методологічні компетенції Організаційні і комунікаційні модулі, спрямовані на самонавчання і самоорганізацію
Курс поглибленого рівня	Ускладнений курс	Спеціалізовані модулі, що розширюють і поглиблюють компетенції
Спеціалізований курс	Непрофільюючий курс	Модулі, що пов'язують теорію та практику

При побудові модулів враховується наступна загальна тенденція: чим вище рівень, тим більше модулів, що поглиблюють знання і встановлюють зв'язок між теорією і практикою.

Відокремлення теорії економічного аналізу відбулося у другій половині XX ст. Це призвело до розмежування двох сутнісних розділів: теорія економічного аналізу, методика економічного аналізу. Вважаємо, що курс, який передбачає викладання теоретичних засад проведення аналітичних досліджень, беззаперечно, має право на існування, але при цьому він повинен мати і адекватне його цільовій установці назву. У свою чергу, повноцінний курс, що розкриває досягнення у сфері аналітичної науки, що знайомить з існуючими теоріями економічного аналізу є корисним на більш старших курсах, зокрема при підготовці магістрів, в якості так званого курсу продвинутого (advanced) рівня. Щодо спеціалізованих предметів, то при побудові аналітичних предметів необхідно враховувати специфіку діяльності майбутнього спеціаліста (журналіст, юрист, менеджер туризму тощо), навчальний предмет - економічний аналіз має бути пристосований до потреб спеціалізації.

Висновки. Таким чином, за результатами проведених досліджень дійшли таких висновків:

1. Для забезпечення розвитку економіки потрібні спеціалісти нового типу – працівники, які окрім високих професійних якостей, мають здатність до управлінської діяльності, до діагностування ділових відносин, спроможні генерувати неординарні ідеї, вміють виявляти сутність проблемної ситуації та продукувати оптимальні шляхи виходу, володіють комп'ютерними і телекомунікаційними технологіями, є цілісними сформованими особистостями – інтелект, високий рівень культури, схильність до індивідуальної творчості тощо. Системність та комплексність таких знань і навиків забезпечується за умови викладання аналітичних предметів.

2. Для успішного засвоєння предметів аналітичного спрямування студенти повинні мати глибокі знання політичної економії, філософії, бухгалтерського обліку, економіки, статистики, фінансів, ряду інших економічних та фінансових курсів. Так як економічний аналіз формує вміння використовувати економічну інформацію про діяльність підприємств, студенти повинні володіти знаннями обліку і звітності, мати навик збору даних для вирішення конкретних завдань, їх обробки, узагальнення і одержання висновків і способів оформлення результатів аналізу.

3. Для розвитку інтелектуально-аналітичних здібностей студентів необхідно передбачити аналітичну частину у випускних роботах. Вважаємо, що направленість повинна бути у бік використання сучасних методів оцінки, діагностики та прогнозування економічної діяльності. Економічний аналіз, проведений студентами, на реально діючому підприємстві, та рекомендації, які він надасть для підвищення ефективності діяльності, формують у майбутнього фахівця здатність до розуміння та можливості адекватної оцінки внутрішнього середовища суб'єкта господарювання та впливу на нього факторів зовнішнього оточення.

4. Визначення науково обгрунтованого співвідношення між різними аналітичними курсами має принципове значення при складанні навчальних програм. При цьому слід забезпечити адекватність програми потребам економіки і спеціалізації підготовки фахівців. Також у програмах повинні відображатися нові технології (зокрема інформаційні), що відкривають можливості для оновлення змісту навчання і методів викладання. У практику вищої освіти широко впроваджуються сучасні інформаційні технології, насамперед такі як комп'ютерні технології навчання, технології формування і доступу до баз знань. Інформаційні технології в освіті сприяють кращому викладанню і засвоєнню знань. В курсі аналітичних предметів необхідно передбачити ознайомлення студентів з сучасним програмним забезпеченням, формування навиків роботи з такими програмними продуктами.

5. Одним із чинників, що визначають якість підготовки спеціалістів, є максимальне врахування між предметних зв'язків в процесі навчання. Врахування предметних зв'язків між фаховими курсами є необхідною умовою розвитку системи знань, оволодіння основами спеціальності, проявом принципу системності у навчанні. Розвиток предметних зв'язків відбувається за такими основними напрямками: зв'язок по суті термінології за для недопущення суперечностей та неточностей у трактуванні одного і того ж поняття; зв'язок при підборі даних для практичних і семінарських занять, завдань дипломних, магістерських і науково-дослідних робіт; зв'язок за методом викладання предмету – переважає для аналітичних курсів (крім базового рівня) проблемний підхід. Проблемний підхід передбачає творчий самостійний пошук студентом рішення поставленого завдання і отримання в результаті рішення нових знань та умінь.

Список використаних джерел.

1. Баканов М.И. Теория экономического анализа: учебник / М.И. Баканов, А.Д. Шерemet. – 4-е изд., доп. и перераб. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 416 с.
2. Барнгольц С.Б. Методология экономического анализа деятельности хозяйствующего субъекта: учеб. Пособие / С.Б. Барнгольц, М.В. Мельник – М.: Финансы и статистика, 2003. – 240 с.
3. Галенко О.М. Фінансовий аналіз діяльності підприємств з метою упередження банкрутства: теорія і методологія: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: 08.00.09 / О.М. Галенко ; Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана. – К., 2009. – 34 с.
4. Зоріна О.А. Економічний аналіз діяльності акціонерних товариств в контексті сучасної теорії олігополії : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: 08.00.09 / О. А. Зоріна; Житомир. держ. технол. ун-т. – Житомир, 2013. – 37 с
5. Кіндрацька Г. І. Аналіз господарської діяльності: посібник / Г. І. Кіндрацька, А. Г. Загородній, Ю. І. Кулиняк. – Львів : ЗУКЦ, 2017. – 310 с.
6. Ковалев В.В. Финансовый анализ: методы и процедуры. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 560 с.
7. Лазаришина І.Д. Економічний аналіз в Україні: історія, методологія, практика: Монографія. – Рівне: НУВГП, 2005. – 369 с.
8. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: Монографія. – К.: КНЕУ, 2001. – 387 с.

9. Мних Є.В. Економічний аналіз: підручник / Є.В. Мних. – К.: Знання, 2011. – 630 с.
10. Мошенський С.З., Олійник О.В. Економічний аналіз: Підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів. / За ред. д.е.н., проф., Заслуженого діяча науки і техніки України Ф.Ф. Бутинця. 2-ге вид., доп. і перероб. Житомир: ПП "Рута", 2007. – 704 с.
11. Олійник О.В. Розвиток економічного аналізу в умовах інституційних змін: монографія / О.В. Олійник. – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 653 с.
12. Примостка Л.О. Аналіз банківської діяльності: теорія і практика: дис. ... на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: 08.06.04 / Л.О. Примостка; Київський національний економічний ун-т. – К., 2002. – 481 с.
13. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. / Г.В. Савицька. – К.: Знання, 2004. – 654 с.
14. Савчук В.К. Аналіз господарської діяльності сільськогосподарських підприємств / В.К. Савчук. – Київ: Урожай, 1995. – 328 с.
15. Цал-Цалко Ю.С. Статистичний аналіз фінансової звітності: теорія, практика та інтерпретація: монографія. – Житомир: Житомирський державний технологічний університет, 2004. – 506 с.

References.

1. Bakanov, M.I. and Sheremet A.D. (2002) *Teoriya ekonomicheskogo analiza* [Theory of Economic Analysis]. Finansy i statistika, Moscow, 416 p.
2. Barngol'ts, S.B. and Mel'nik, M.V. (2003) *Metodologiya ekonomicheskogo analiza deyatel'nosti khozyaystvuyushchego sub'ekta* [The methodology of economic analysis of the business entity], Finansy i statistika, Moscow, 240 p.
3. Galenko, O.M. (2009) "Financial analysis of enterprises to prevent bankruptcy: theory and methodology" doctors Thesis. Kyiv, Ukraine. 34 p.
4. Zorina, O.A. (2013) "Economic analysis of joint-stock companies in the context of modern theory of oligopoly", Ph.D. Thesis. Zhytomyr, Ukraine, 37 p.
5. Kindrac'ka, G.I., Zagorodnij A.G. and Kulynjak, Ju.I. (2017) *Analiz gospodars'koi' dijal'nosti* [Analysis of economic activity], ZUKC, L'viv, Ukraine, 310 p.
6. Kovalev, V.V. (2001) *Finansovyj analiz: metody i protsedury* [Financial analysis: methods and procedures], Finansy i statistika, Moscow, 560 p.
7. Lazaryshyna, I.D. (2005) *Ekonomichnyj analiz v Ukrai'ni: istorija, metodologija, praktyka* [Economic analysis in Ukraine: history, methodology, practice], NUVGP, Rivne, Ukraine. 369 p.
8. Lahtionova, L.A. (2001) *Finansovyj analiz sub'ektiv gospodarjuvannja* [Financial analysis of business entities]. KNEU, Kyiv, Ukraine, 387 p.
9. Mnyh, Je.V. (2011) *Ekonomichnyj analiz* [Economic analysis], Znannja, Kuiv, Ukraine, 630 p.
10. Moshens'kyj, S.Z. and Olijnyk, O.V. (2007) *Ekonomichnyj analiz* [Economic analysis], PP "Ruta", Zhytomyr, Ukraine, 704 p.
11. Olijnyk, O.V. (2008) *Rozvytok ekonomichnogo analizu v umovah instytucijnyh zmin* [Development of economic analysis in the conditions of institutional changes], ZhDTU, Zhytomyr, Ukraine. 653 p.
12. Prymostka L.O. (2002) "Analysis of banking: theory and practice", Abstract of doctors dissertation, Kyiv, Ukraine, 481 p.
13. Savyc'ka, G.V. (2004) *Ekonomichnyj analiz dijal'nosti pidpryjemstva* [Economic analysis of the enterprise], Znannja, Kyiv, Ukraine, 654 p.
14. Savchuk, V.K. (1995) *Analiz gospodars'koi' dijal'nosti sil's'kogospodars'kyh pidpryjemstv* [Analysis of economic activity of agricultural enterprises]. Urozhaj, Kyi'v, Ukraine, 328 p.
15. Cal-Calko, Ju.S. (2004) *Statystychnyj analiz finansovoi' zvitnosti: teorija, praktyka ta interpretacija* [Statistical analysis of financial statements: theory, practice and interpretation]. Zhytomyr, Ukraine, 506 p.

ⁱ Баканов М.И., Шеремет А.Д. Теория экономического анализа: Учебник. – 4-е изд., доп.и перераб. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 416 с.